

بسم الله الرحمن الرحيم
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور

تیپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد

از:

سیدابراهیم کاظمی

با همکاری:

اردشیر شفیعی - قباد خلیلی - ناصر انصاری

همهانگ کننده ملی:

مسعود شکویی

کاظمی، ابراهیم
 طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور: تپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد/ از ابراهیم کاظمی، با همکاری
 اردشیر شفیعی، قباد خلیلی، ناصر انصاری؛ هماهنگ کننده: ملی مسعود شکویی. - تهران: مؤسسه تحقیقات جنگلها
 و مراتع، ۱۳۸۱.
 ۱۰۴ ص.: مصور، نقشه، جدول، نمودار. - (مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع؛ ۳۰۹)
 ۱۸۰۰۰ ریال؛ ۱۰۰۰ ریال: ISBN 964-473-162-X (لوح فشرده) ۱۲۰۰۰ ریال: (نقشه)
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات قیفا.
 عنوان به انگلیسی: Ebrahim kazamy Vegetation types of kohkiluyeh and Boyerahmad province
 کتابنامه: ص ۱۰۲-۱۰۳
 ۱. پوشش گیاهی ایران - کهگیلویه و بویراحمد. - الف. شفیعی، اردشیر. ب. خلیلی، قباد. ج. انصاری، ناصر. د.
 مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. ه. عنوان. ط ۴۲۴/۵۲۴ SB
 ۶۳۵/۹۶۴۰۹۵۵۷۲۶۲
 م ۹۲-۶۱۸۷
 کتابخانه ملی ایران

کمیته انتشارات

محمدحسن عصاره
 پرویز باباخانیلو
 حسین میرزائی ندوشن

عادل جلیلی
 عبدالرحمن حسین زاده
 علی اصغر معصومی

عباس قمری زارع

شناسنامه

نام کتاب : طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور، تپهای مرتعی استان کهگیلویه و
 بویراحمد
 تألیف : سید ابراهیم کاظمی
 ویراستاران علمی : مسعود شکویی و سیدحسن کابلی
 ویراستار ادبی : سید علیرضا موسوی
 از انتشارات : مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع
 سال انتشار : ۱۳۸۱
 نوبت چاپ : اول
 تیراژ : ۱۵۰۰ جلد
 چاپخانه : فرشیه
 قیمت : ۱۰۰۰۰

۱۸۰۰۰ ریال (به همراه نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰)

۱۲۰۰۰ ریال (لوح فشرده حاوی نقشه رقمی)

شابک : ۹۶۴-۴۷۳-۱۶۲-X ISBN: 964-473-162-X

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
سپاسگزاری	۱
مقدمه	۲
چکیده	۴
۱- اهداف اساسی طرح شناخت مناطق اکولوژیک	۱۲
۲- روش مطالعه	۱۳
الف: مرحله مقدماتی	۱۳
ب: مرحله انجام مطالعات صحرایی جهت جمع‌آوری و تکمیل اطلاعات مورد نیاز	۱۳
ج: مرحله نهایی	۱۴
۳- تشریح نشانه‌های نقشه	۱۵
۴- تشریح وضعیت عمومی استان کهگیلویه و بویراحمد	۱۸
۴-۱- موقعیت و وسعت	۱۸
۴-۲- ارتفاعات و پستی و بلندیها	۲۱
۴-۳- آب و هوا	۲۱
۴-۴- زمین‌شناسی منطقه	۳۱
۴-۵- منابع اراضی و خاک	۳۴
۴-۶- هیدرولوژی	۴۱
۴-۶-۱- رودخانه بشار	۴۱
۴-۶-۲- رودخانه زهره	۴۲
۴-۶-۳- رودخانه خیرآباد	۴۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴۴	۴-۶-۴- رودخانه مارون
۴۵	۴-۷- کشاورزی
۴۷	۵- تشریح تیپهای گیاهی
۵۳	۵-۱- گروه گیاهی <i>Astragalus</i>
۵۴	۵-۱-۱- <i>Astragalus carpinus</i> - <i>Stipa capensis</i> تیپ گیاهی
۵۵	۵-۱-۲- <i>Astragalus carpinus</i> - <i>Ziziphus nummularia</i> تیپ گیاهی
۵۶	۵-۱-۳- <i>Astragalus sieberi</i> - <i>Ziziphus nummularia</i> - <i>Stipa capensis</i> تیپ گیاهی
۵۷	۵-۱-۴- تیپ گیاهی
۵۷	<i>Astragalus carpinus</i> - <i>Zygophyllum eurypterum</i> - <i>Ziziphus nummularia</i>
۵۸	۵-۱-۵- <i>Astragalus ensifer</i> - <i>Zygophyllum eurypterum</i> تیپ گیاهی
۵۹	۵-۱-۶- تیپ گیاهی
۵۹	<i>Astragalus sieberi</i> - <i>Amygdalus eburnea</i> - <i>Ziziphus Spina</i> - <i>Christi</i>
۶۰	۵-۱-۷- تیپ گیاهی
۶۰	<i>Astragalus sieberi</i> - <i>Ziziphus nummularia</i> - <i>Amygdalus eburnea</i>
۶۱	۵-۱-۸- <i>Astragalus susianus</i> - <i>Daphne mucronata</i> تیپ گیاهی
۶۲	۵-۱-۹- <i>Astragalus susianus</i> - <i>Daphne mucronata</i> - <i>Acantholimon sp.</i> تیپ گیاهی
۶۳	۵-۱-۱۰- تیپ گیاهی
۶۳	<i>Astragalus adscendens</i> - <i>Daphne mucronata</i> - <i>Prangos ferulacea</i>

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱-۱-۵	تیپ گیاهی
۶۴	<i>Astragalus susianus</i> - <i>Daphne mucronata</i> - <i>Hordeum bulbosum</i>
۱۲-۱-۵	تیپ گیاهی <i>Astragalus adscendens</i>
۱۳-۱-۵	تیپ گیاهی
۶۷	<i>Astragalus adscendens</i> - <i>Prangos ferulacea</i> - <i>Dorema aucheri</i>
۱۴-۱-۵	تیپ گیاهی <i>Astragalus susianus</i> - <i>Artemisia sieberi</i> - <i>Ferulago angulata</i>
۲-۵	گروه گیاهی <i>Stipa</i>
۱-۲-۵	تیپ گیاهی <i>Stipa capensis</i> - <i>Ziziphus Spina- Christi</i>
۲-۲-۵	تیپ گیاهی <i>Stipa capensis</i> - <i>Amygdalus eburnea</i>
۳-۲-۵	تیپ گیاهی <i>Stipa capensis</i> - <i>Scariola orientalis</i>
۴-۲-۵	تیپ گیاهی
۳-۷	<i>Stipa capensis</i> - <i>Astragalus carpinus</i> - <i>Ziziphus nummularia</i>
۳-۵	گروه گیاهی <i>Ferulago</i>
۱-۳-۵	تیپ گیاهی <i>Ferulago angulata</i> - <i>Dorema aucheri</i>
۲-۳-۵	تیپ گیاهی <i>Ferulago angulata</i> - <i>Prangos ferulacea</i>
۳-۳-۵	تیپ گیاهی <i>Ferulago angulata</i> - <i>Dorema aucheri</i> - <i>Prangos ferulacea</i>
۴-۵	تیپ گیاهی منفرد <i>Apium graveolens</i> - <i>Prangos ferulacea</i>
۵-۵	گروه گیاهی <i>Prangos</i>

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
..... ۱-۵-۵-۵ تیپ گیاهی	
..... ۸۰ <i>Prangos ferulacea- Daphne mucronata- Astragalus adscendens</i>	
..... ۲-۵-۵-۵ تیپ گیاهی	
..... ۸۱ <i>Prangos ferulacea- Ferulago angulata- Astragalus susianus</i>	
..... ۳-۵-۵-۵ تیپ گیاهی <i>Prangos ferulacea- Dorema aucheri</i>	
..... ۴-۵-۵-۵ تیپ گیاهی <i>Prangos ferulacea- Daphne mucronata- Dorema aucheri</i>	
..... ۵-۵-۵-۵ تیپ گیاهی	
..... ۸۵ <i>Prangos ferulacea- Astragalus susianus- Daphne mucronata</i>	
..... ۶-۵-۵-۵ گروه گیاهی <i>Dorema</i>	
..... ۱-۵-۶-۵ تیپ گیاهی <i>Dorema aucheri- Prangos ferulacea</i>	
..... ۲-۵-۶-۵ تیپ گیاهی <i>Dorema aucheri- Ferulago angulata- Prangos ferulacea</i>	
..... ۳-۵-۶-۵ تیپ گیاهی <i>Dorema aucheri- Prangos ferulacea- Astragalus susianus</i>	
..... ۴-۵-۶-۵ تیپ گیاهی <i>Dorema aucheri- Astragalus susianus- Ferulago angulata</i>	
..... ۷-۵-۵-۵ تیپ گیاهی منفرد <i>Gundelia tournefortii- Astragalus susianus</i>	
..... ۸-۵-۵-۵ تیپ گیاهی منفرد	
..... ۹۲ <i>Zygophyllum eurypterum- Ziziphus nummularia- Astragalus ensifer</i>	
..... ۹۳ <i>Amygdalus</i> گروه گیاهی	
..... ۱-۵-۹-۵ تیپ گیاهی <i>Amygdalus eburnea- Astragalus sieberi</i>	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹۴	۲-۹-۵- تیپ گیاهی <i>Amygdalus eburnea</i> - <i>Astragalus sieberi</i> - <i>Stipa capensis</i>
.....	۳-۹-۵- تیپ گیاهی
۹۵	 <i>Amygdalus eburnea</i> - <i>Zygophyllum eurypterum</i> - <i>Astragalus ensifer</i>
.....	۴-۹-۵- تیپ گیاهی
۹۶	 <i>Amygdalus eburnea</i> - <i>Astragalus carpinus</i> - <i>Ziziphus Spina</i> - <i>Christi</i>
۹۷	۱۰-۵- تیپ گیاهی منفرد <i>Daphne mucronata</i> - <i>Amygdalus lycioides</i>
۱۰۰	 استنتاج و پیشنهادها
۱۰۲	 منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول شماره (۱): خلاصه مشخصات تپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد	۷
جدول شماره (۲): نشانه‌های معرف تپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد	۱۶
جدول شماره (۳): توزیع ماهیانه میانگین بارندگی ایستگاههای هواشناسی استان کهگیلویه و بویراحمد در سالهای (۱۳۷۵، ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷)	۲۳
جدول شماره (۴): توزیع ماهیانه میانگین درجه حرارت ایستگاههای هواشناسی استان کهگیلویه و بویراحمد در سالهای (۱۳۷۵، ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷)	۲۳
جدول شماره (۱۱): توزیع کاربریهای اصلی اراضی در استان کهگیلویه و بویراحمد	۴۶
جدول شماره (۱۲): توزیع تپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد	۴۹

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار شماره (۱): توزیع کاربریهای اصلی اراضی استان کهگیلویه و بویراحمد.....	۶
نمودار شماره (۲): منحنی آمبروترمیک ایستگاه هواشناسی یاسوج در دوره سه ساله (۱۳۷۵-۱۳۷۷).....	۲۴
نمودار شماره (۳): منحنی آمبروترمیک ایستگاه هواشناسی گچساران در دوره سه ساله (۱۳۷۵-۱۳۷۷).....	۲۴
نمودار شماره (۴): منحنی آمبروترمیک ایستگاه دهدشت در دوره سه ساله (۱۳۷۵-۱۳۷۷).....	۲۵
نمودار شماره (۵): فراوانی گروههای گیاهی در عرصه مراتع استان کهگیلویه و بویراحمد... ۴۸	
نمودار شماره (۶): توزیع ارتفاعی تپه‌های مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد.....	۹۹

فهرست عکسها

عنوان	صفحه
عکس شماره (۱): توسعه زراعت در اراضی جنگلی منطقه چم عربی.....	۴۶
عکس شماره (۲): تیپ گیاهی گون با تراکم قابل توجه در منطقه بویراحمد.....	۵۳
عکس شماره (۳): نمایی از تیپ گیاهی.....	
..... <i>Astragalus adscendens- Prangos ferulacea- Dorema aucheri</i>	۶۷
عکس شماره (۴): نمونه‌ای از گیاه <i>Stipa capensis</i>	۷۰
عکس شماره (۵): نمونه‌ای از تیپ گیاهی گروه <i>Prangos</i>	۷۹
عکس شماره (۶): نمونه‌ای از تیپ گیاهی گروه <i>Prangos</i>	۸۰
عکس شماره (۷): نمونه‌ای از تیپ گیاهی <i>Prangos ferulacea- Dorema aucheri</i>	۸۴

فهرست نقشه‌ها

عنوان	صفحه
نقشه نمایشی شماره (۱): موقعیت منطقه مورد مطالعه استان کهگیلویه و بویراحمد در سطح کشور	۱۹
نقشه نمایشی شماره (۲): وضعیت جغرافیایی استان کهگیلویه و بویراحمد	۲۰
نقشه نمایشی شماره (۳): میانگین همباران سالیانه استان کهگیلویه و بویراحمد	۲۶
نقشه نمایشی شماره (۴): میانگین همدمای سالیانه استان کهگیلویه و بویراحمد	۲۷
نقشه نمایشی شماره (۵): طبقه‌بندی اقلیمی به روش دومارتن گسترش یافته استان کهگیلویه و بویراحمد	۳۰
نقشه نمایشی شماره (۶): ارزیابی منابع و قابلیت اراضی و راهنمای آن در استان کهگیلویه و بویراحمد	۳۷
نقشه نمایشی شماره (۷): تیپهای مرتعی استان کهگیلویه و بویراحمد	۵۱

سیاسگزاری

کارهای میدانی طرح شناخت مناطق اکولوژیک استان کهگیلویه و بویراحمد با مساعدت و تلاش همکاران ارجمند طرح و همچنین آقای علی موناپویه، در شرایط سخت کوهستانی انجام پذیرفت. تهیه نقشه‌های مختلف با مساعدت همین همکاران صورت گرفت. کار هماهنگی و ارائه راهنمایی در جهت بهبود کیفیت کار و گزارشات به عهده هماهنگ‌کننده ملی طرح بوده و آقای مهندس ناصر انصاری نیز در این زمینه مساعدت نموده‌اند. از برادر عزیزالله جعفری که در شناسایی تعدادی از گونه‌های همراه تپها مساعدت لازم را مبذول داشتند سپاسگزاری می‌شود. همچنین از سرکار خانم صیادی و سرکار خانم نرگس سیاره‌گار که حروفچینی و صفحه‌آرایی اولیه و نهایی را انجام داده‌اند، سپاسگزاری می‌شود. همچنین از رؤسای محترم قبلی و فعلی مرکز به ویژه آقای مهندس شیرزاد راد که مساعدتهای لازم را جهت انجام و تهیه گزارش طرح مبذول داشتند، سپاسگزاریم.

از خداوند متعال برای همگی این عزیزان آرزوی توفیق روزافزون و خدمت هر چه بیشتر در جهت اعتلای امر مهم تحقیقات استان و نهایتاً کشور عزیزمان جمهوری اسلامی ایران را دارم.

از جناب آقای دکتر عادل جلیلی ریاست محترم مؤسسه و جناب آقای دکتر محمدحسین عصاره معاونت پژوهشی و آقای دکتر مهدی فرح‌پور ریاست محترم بخش تحقیقات مرتع به خاطر تسهیلاتی که برای اجرای طرح ایجاد نموده‌اند سپاسگزاری می‌شود. آقای مهندس سیدحسین کابلی تولید نقشه در محیط سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی و سرکار خانم هاجر نعمتی بازخوانی کتاب را عهده‌دار بوده‌اند که موجب امتنان است.

سیدابراهیم کاظمی ۱۳۸۱

استان کهگیلویه و بویراحمد به دلیل واقع شدن در میان فلات مرکزی و دشتهای سواحل جنوبی دارای آب و هوایی متنوع بوده و در نتیجه پوشش گیاهی آن نیز بسیار متنوع است. حدود ۸۰ درصد مساحت استان از ارتفاعات و تپه ماهورهای پرعارضه تشکیل شده است. قله دنا با ارتفاع ۴۴۰۹ متر از سطح دریا در شمال استان دومین قله مرتفع کشور پس از دماوند است و حیدرکرار در جنوب غربی شهرستان گچساران با ارتفاع ۱۷۰ متر از سطح دریا گودترین محل استان به شمار می رود. در حالیکه در ارتفاعات بلند استان در فصل تابستان یخچالهای طبیعی نمایان است، گرمای سوزان و دمای مطلق حداکثر ۴۸/۱ درجه سانتیگراد در جنوب استان در تیرماه فعالیت بیولوژیکی گیاهان را کاهش می دهد. به برکت این نعمت الهی پوشش گیاهی (فلور) غنی و طبیعت رنگین و زیبایی در استان ترسیم شده و شرایط فوق العاده مناسبی برای انجام فعالیتهای مختلف از جمله دامداری، زنبورداری و ... فراهم شده است.

شناخت محیط اطراف و کسب اطلاع از ساختار آن از ویژگیهای انسان هوشمند است و انسان از آغاز تمدن خویش همیشه تلاش نموده تا پدیده های اطراف خود را شناسایی نموده و از آنها برای رفع نیازها و به ویژه تغذیه خود استفاده نماید.

شناخت منابع طبیعی تجدید شونده که در اصل زیربنای ادامه حیات مادی کشورها به شمار می رود، به دلیل ویژگیهای منحصر به فرد خود، اولویت و حساسیت خاصی دارد. بررسی منابع زمینی به عنوان پیش نیاز اجرای بسیاری از طرحهای تحقیقاتی، مطالعاتی و اجرایی مطرح است و داده های مربوط به پوشش گیاهی از مهمترین لایه های اطلاعاتی منابع زمینی محسوب می شود.

شناخت منابع طبیعی تجدید شونده این امکان را فراهم می‌آورد که بتوان با ارائه یک برنامه مدون و علمی از سیر فقرایی آن جلوگیری کرده و بتدریج با تغییر شرایط موجود باعث افزایش کمی و کیفی تولید آن شده و در نهایت به استفاده بهینه از آن دست یافت. جهت رسیدن به این امر شناخت عوامل مختلف در عرصه منابع طبیعی ضروری است.

مطالعه حاضر شامل نتایج بررسیهای بعمل آمده در مورد پوشش گیاهی در عرصه‌های مرتعی این استان می‌باشد که می‌تواند راهنمایی جهت یافتن ایستگاهها و پایگاههای مطالعاتی و تحقیقاتی و همچنین زمینه انجام سایر مطالعات مختلف در زمینه حفظ، احیاء و توسعه منابع طبیعی تجدید شونده باشد.

در این مطالعه علاوه بر شناخت عمومی رویشگاهها و تیپهای گیاهی مرتعی، وضعیت اکولوژیکی رویشگاهها نیز برای هر تیپ گیاهی تشریح گردیده است.

چکیده

طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور که توسط مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع از سال ۱۳۶۸ در مناطق مختلف ایران آغاز گردیده است، در سال ۱۳۷۴ در تمامی قلمرو استان کهگیلویه و بویراحمد با هدف دستیابی به عرصه‌های مناسب برای تحقیق یا اجرای یافته‌های مطالعاتی و تحقیقاتی در وسعتی برابر با ۱۶۲۴۰۰۰ هکتار به همت مجری و همکاران آغاز گردید.

گزارش و نقشه حاضر شرح تپه‌های گیاهی در عرصه مراتع استان است. شرح این تپه‌ها به همراه ویژگی‌های محیطی در گزارش درج گردیده و موقعیت مکانی گسترش هر تپه گیاهی در نقشه‌های ضمیمه ارائه گردیده است.

روش مطالعه براساس مراجعه به مناطق مختلف استان، تعیین واحدهای کاری و مشخص کردن تپه‌های مرتعی براساس وضع موجود پوشش گیاهی با سعی در معرفی دو گونه غالب به روشی آمیخته از سیمای ظاهری (Physiognomy) و ترکیب گونه‌ای یا فلورستیک بوده است. برای دستیابی به نیازهای اطلاعاتی از نقشه‌ها و گزارشهای ارزیابی منابع و قابلیت اراضی، آب و هوا و نقشه‌های توپوگرافی با مقیاسهای ۱:۲۵۰۰۰۰ و ۱:۵۰۰۰۰۰ و دیگر گزارشهای دسترس استفاده گردیده است.

منطقه مورد بررسی تمامی عرصه استان کهگیلویه و بویراحمد است. این استان در جنوب غربی ایران و در موقعیت جغرافیائی ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و ۲۹ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. استان کهگیلویه و بویراحمد دارای چهار شهرستان بویراحمد، کهگیلویه، گچساران و دنا بوده و شهر یاسوج مرکز استان می‌باشد.